

Vatanseverlik ve Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

An Examination of the Relationship Between Patriotism and Religiosity

Muhammed TOSUN, Dr. | PhD.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Isparta / Türkiye | T.C. Ministry of National Education,
Isparta / Türkiye

m.ikbal87@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-2539-7318

ROR: 00jga9g46

ISSN: 1303-880X

e-ISSN: 2667-7504

<http://ded.dem.org.tr>

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received Date: 19.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.10.2024

Yayın Tarihi / Published Date: 25.12.2024

Lisans / Licence: CC BY-NC-4.0.

Tr/En: En

Atıf/Citation: Tosun, M. (2024). Vatanseverlik ve Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 22(48), 395-435.

<https://doi.org/10.34234/ded.1519004>

Öz

Bu araştırmanın amacı İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa’da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için gelen Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada ayrıca gurbetçi bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir durumu ve meslek gibi sosyo-demografik değişkenlerine göre vatanseverlik tutumları ve dindarlık düzeylerindeki farklılıkların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmaya 186’sı kadın, 120’si erkek olmak üzere 306 kişi katılmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler, Yurtseverlik Tutum Ölçeği ve Dindarlık Ölçeğine dayalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular, katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik düzeylerinin yüksek, kör yurtseverlik düzeylerinin ise orta seviyede bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca inanç-etki düzeylerinin orta, dindarlık ve bilgi-ibadet düzeylerinin de yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Bunun yanında araştırmada erkek katılımcıların dindarlık ve inanç-etki puanlarının kadın katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaş değişkenine göre yapılan analizlerde 35-44 yaş grubundaki katılımcıların kör yurtseverlik, dindarlık ve bilgi-ibadet puanlarının, 55 yaş ve üzeri katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Medeni durum değişkenine göre ise evli katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik puanlarının bekar katılımcılara kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi açısından lise mezunu katılımcıların kör yurtseverlik puanlarının ilkökul mezunlarına kıyasla daha yüksek olduğu; gelir düzeyine göre yapılan analizlerde ise, yüksek gelir grubundaki katılımcıların yapıcı yurtseverlik puanlarının orta gelir grubundakilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar dindarlık düzeyinin artışı ile vatanseverlik tutumlarının da paralel olarak arttığını göstermekte ve gurbetçi bireylerde bu iki değerin birbirine olan etkisinin anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Dindarlık, Vatan, Vatanseverlik, Gurbetçi.

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between patriotism and religiosity among Turkish citizens living in the United Kingdom, Germany, Austria, the Netherlands, Belgium, and France, focusing on those who return to Turkey for their annual leave. Additionally, the research seeks to identify differences in

patriotism attitudes and religiosity levels based on socio-demographic variables such as gender, age, marital status, education level, income level, and occupation among expatriate individuals. A quantitative research method was employed, with a total of 306 participants, including 186 women and 120 men. The data obtained from the participants were analyzed based on the Patriotism Attitude Scale and the Religiosity Scale. The findings indicate that participants exhibit high levels of patriotism attitudes and constructive patriotism, while their levels of blind patriotism are moderate. Furthermore, the belief-effect levels are found to be moderate, whereas religiosity and knowledge-worship levels are high. In addition, the study found that male participants demonstrate significantly higher religiosity and belief-effect scores compared to female participants. Age based analysis revealed that participants in the 35-44 age group had significantly higher scores in blind patriotism, religiosity, and knowledge-worship compared to those aged 55 and above. Regarding marital status, married participants scored significantly higher in patriotism attitudes and constructive patriotism than their single counterparts. Educational attainment is also a factor, with high school graduates scoring higher in blind patriotism than elementary school graduates. Furthermore, income-level analysis reveals that participants in the high-income group have significantly higher constructive patriotism scores compared to those in the middle-income group. The results demonstrate that as the level of religiosity increases, the attitudes of patriotism also tend to rise, providing important insights into the interrelationship between these two values among expatriate individual.

Keywords: Psychology of Religion, Religiosity, Homeland, Patriotism, Expatriate.

Giriş

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren bireylerin doğdukları ve yaşadıkları yerlerden çeşitli nedenlerle ayrılarak farklı bölgelere göç etmeleri, mekânları, toplumsal ilişkileri ve bu ilişkilerle bağlantılı tüm unsurları etkileyen ve dönüştüren çok boyutlu bir süreç olarak varlık göstermiştir (Şahin, 2022: 16).

II. Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'da savaşın yıkıcı etkileri sonucu kentlerin yeniden inşası, büyük çaplı altyapı projeleri ve artan sanayi üretimi nedeniyle ciddi bir işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla 1961 yılında Türkiye ile Almanya arasında imzalanan anlaşma ile Türklerin Almanya'ya göç süreci başlamıştır (Aygün, 2020: 167). Bu tarihten itibaren yurt dışına işçi gönderimiyle birlikte önemli bir sosyal hareketlilik yaşanmaya başlamıştır (Tuna, 1981: 3). Geçimlerini gurbette sağladıkları için

‘gurbetçi’ (TDK, 2024) olarak isimlendirilen bu kişiler, geldikleri ülkenin kültürel değerlerini ve yaşadıkları yeni toplumun normlarını dengelemeye çalışırken, vatanseverlik ve dindarlık gibi iki önemli kimlik unsuru da hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır.

TDK (2024) vatanseverliği; “doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmek” olarak tanımlamaktadır. Bir başka ifadeyle vatanseverlik bireyin ülkesine, doğduğu şehre ve vatandaşlarına duyduğu sevgi ve bağlılığı ifade eder (Lewin, 2013: 107). Ayrıca bireyin kendisinden başlayarak ailesine, toplumuna, ülkesine ve milletine karşı duyarlılık göstermesi, bu unsurlara değer vermesi ve anlam yüklemesidir (Yıldırım, 2006: 23).

Nathanson (1997) vatanseverlikle ilgili dört husustan bahsetmektedir. Bunlar:

1. Ülkeye duyulan özel bir sevgi,
2. Kendisini, ülkesi ile tanımlama duygusu,
3. Ülkesinin refahı ile ilgilenmek,
4. Ülkesi için özveride bulunmak.

Bu bağlamda yapılan çeşitli araştırmalar bireylerin, vatanseverliği ‘vatan sevgisi’ ve ‘bağlılık’ olarak tanımladığını ortaya koymaktadır. Örneğin, Faiz ve arkadaşlarının (2021: 72) çalışmasında katılımcıların %30,43’ü vatanseverliği vatani ve milleti sevmek ve ona bağlılık duymak olarak ifade ederken, %26,08’i vatani ve milleti koruma görevine atıfta bulunmuştur. Ayrıca %17,39’u vatanseverliği görev ve sorumlulukları yerine getirmekle ilişkilendirirken, %13,04’ü gelecek nesillere miras bırakmak ve emanet etmek olarak tanımlamıştır. %8,69’u ise vatana değer vermek şeklinde tanımlamıştır. Şarşembiyeva’nın (2015: 178-180) yaptığı araştırmada da katılımcıların büyük bir kısmı vatanseverliği kendi vatanını sevmek olarak tanımlamış ve katılımcıların yarısı ülkeleriyle gurur duymalarının ana sebebi olarak ülkelerinin doğal güzelliklerini göstermiştir.

Vatanseverliği, insanın varoluşunu anlamlı kılan bir duygu olarak ifade eden Namık Kemal, vatan sevgisini tüm diğer sevgilerin üzerinde tutarak, bireyin yaşamını sürdürdüğü çevredeki güzellikleri takdir edebilme mutluluğunun vatan sevgisi sayesinde mümkün olduğunu belirtmektedir (Taneri, 1993). Bu bağlamda vatana duyulan sevgi ve bağlılık bireylerin sahip olduğu inanç ve duygulara derinlemesine yansır (Bar-Tal, 1993: 45). Benzer şekilde Üstel (2005: 321) de vatanseverliğin vatandaşlığın duygusal boyutunda inanç ve bağlılık gibi duyguların temelini oluşturduğunu ifade etmektedir.

Alanyazında vatanseverlik genellikle bireylerin ülkelerine olan bağlılık biçimlerine göre sınıflandırılmaktadır. Curti (1946) vatanseverliği askeri ve sosyal olarak ayırırken; Adorno ve arkadaşları (1950) ‘sahte’ vatanseverlik (yani, körü körüne bağlılık ve eleştirel olmayan uyum) ile ‘gerçek’ vatanseverlik (eleştirel bir anlayışa dayalı ülke sevgisi ve ulusal değerlere bağlılık) arasında bir ayrım yapmaktadır. Morray (1959) vatanseverliği taklit ve itaat temelli ya da yenilik ve itaatsizlik temelli olarak sınıflandırırken, Nathanson (1989) aşırı ve ılımlı vatanseverlik ayrımını kullanmaktadır. Staub (1997) ile Schatz ve arkadaşları (1999) kör ve yapıcı vatanseverlik kavramlarını ele alırken Kahne ve Middaugh (2006) ise aktif vatanseverlik kavramına vurgu yapmaktadır (Bkz. Schatz vd., 1999: 152).

Bu çalışma, kör ve yapıcı vatanseverlik kategorileri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Her iki yaklaşım da ülkeye yönelik olumlu bir özdeşleşme ve duygusal bağlılık içerdiği için vatanseverliğin temel kavramıyla uyumlu olsa da birbirlerinden farklı özellikler ve boyutlar içermektedir (Schatz vd., 1999: 153).

Kör vatanseverlik, eleştiriden kaçman ve sembolik bir bağlılığı gösteren tutumu ifade ederken; yapıcı vatanseverlik eleştirel sadakati benimseyerek ülkenin gelişimi ve adaleti için çaba göstermeyi gerektirir (Depuiset & Butera, 2005: 77).

Kör vatanseverler genellikle ülkelerini mutlak bir sadakatle benimseyen ve her türlü eleştiriye kapalı olan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, ülkenin tüm değerlerini sorgulamadan kabul etmeyi ve eleştirel düşünceden kaçınmayı içerir. Sembolik davranışlar ve göstermelik bağlılık, kör vatanseverliğin temel özelliklerindendir. Kör vatanseverler, ülkenin eleştirilmesinin “vatanseverlikten uzak” olduğunu savunur ve “ülkeni sev ya da terk et” gibi basite indirgeyici ifadelerle vatana olan sadakatlerini vurgularlar. Diğer yandan yapıcı vatanseverler eleştirel düşüncüyü teşvik eder ve vatanseverliği sadece kör bir bağlılık olarak değil çeşitli perspektifleri göz önünde bulundurarak değerlendirirler. Yapıcı vatanseverlik, ülkenin gelişimine katkı sağlamak ve iyileştirmek için eleştiriye açık bir tutumu içerir (Kahne & Middaugh, 2006: 602-603).

Lewin (2013:108) kör ve yapıcı vatanseverliğe ait özellikleri şu şekilde ifade etmektedir:

1. Kör vatanseverlik, ülkeye yönelik her türlü eleştirmeye karşı gelir; yapıcı vatanseverlik, vatansever eylemin sosyal grubun hedeflerine uyup uymadığını sorgulayarak kendini gösterir.
2. Kör vatanseverlik, siyasi tartışmalardan kaçınma ve kasıtlı olarak siyaseti bilmeme ile karakterizedir; yapıcı vatanseverlik bilgi toplama, sosyal sonuçlar için çaba gösterme ve yüksek düzeyde siyasi katılım ile ilişkilidir.

3. K r vatanseverlik, milliyetçilikle ve ulusal güvenliğin -aslında ulusal kültürün kendisinin- risk altında olduğu duygusuyla güçlü bir şekilde bağlan-
tılıdır; yapıcı vatanseverlik ulusal kimliği bir kenara bırakabilir ve hatta
ulusal üstünlük duygularını reddedebilir.
4. K r vatanseverlik sosyal bağlanmayı, ulusun tarihi içinde oluşturulan ilkel k -
kenleri ve soy terimini kullanarak tanımlar; yapıcı vatanseverlik sivil prosedürler
ve yaygın olarak paylaşılan siyasi yapılar aracılığıyla sosyal sınırları oluşturur.

Lewin (2013: 108-111) ayrıca yapıcı vatanseverliğin özelliklerine göre iki farklı gruba ayrılabilceğini ifade etmektedir:

1. Politik yapıcı vatanseverlik: Siyasi hedefler içeren, toplumun refah projele-
rini ihmal eden, uluslararası g r   ler göz ardı edip tek taraflı hareket eden,
eleştirinin yer aldığı, etik veya ahlaki mesleklerle hiçbir ilgisi olmayan tem-
mel bir motivasyona dayanır.
2. Ahlaki yapıcı vatanseverlik: Barı a değer veren, savaşın yasa dışı, ahlaksız
ve insanlık için bir yenilgi olduğunu algılayan, masum kadın ve çocukların
 l m n  kınayan, kişisel özgürlüklerin ihlal edilmesine karşı çıkan, ele -
tirinin yer aldığı, adaleti ve adalet değerlerine olan tutkuyu ortaya çıkaran
vatansever bir eylemdir.

Tarih boyunca insan davranışları üzerinde hem bireysel hem de toplumsal d -
zeyde büyük bir etkiye sahip olan din, bireylerin düşünce ve davranışlarını  e-
killendiren önemli bir kurumdur (Armaner, 1980: 75). Bireysel etkilerinin yanı
sıra dinin toplumsal yapılar üzerinde de derin etkileri vardır. Sosyal ilişkilerin
düzenlenmesinde, toplumsal güvenliğin sağlanması ve normların belirlen-
mesinde dinin rolü büyüktür. Bu bağlamda din, insanların toplumsal yaşamda
güven ve uyum içinde hareket etmelerine katkıda bulunur (Giddens, 1994: 95).

Dindarlık, göreceli bir kavram olup din ve dinî davranışların tanımlarından ayrı
düşünülemez. Genellikle kişisel bir deneyim olarak değerlendirilen dindarlık, ki-
 inin inanç sistemi ve bu sistem doğrultusunda sergilediği davranışlarla şekillenir
(Kurt, 2009: 2). Hill ve arkadaşlarının (2000: 66) yaptığı tanıma göre dindarlık,
bireyin nihai gerçeklik, kutsal varlık veya kutsal nesne ile kurduğu, sürdürdüğü,
d n   t rd Ğ  ya da  zde im kurmaya çalıştığı ilişkiye dayanan duygular, d -
  nceler, davranışlar ve yaşantılar bütünüdür. Dindarlık, dinî kökenli inançlar ve
uygulamalar, sosyokültürel  evre ve bireyin kişilik yapısı gibi üç temel faktörün
karşılıklı etkileşimi sonucunda biçimlenir. Dolayısıyla, bireyin dindarlığı  zerin-
deki etkiyi değerlendirirken, mensup olunan inanç sistemi, sosyokültürel yapı ve

kişisel özelliklerin dini algılama, değerlendirme ve yaşama şeklini nasıl ve hangi düzeyde etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır (Yapıcı, 2006: 68).

Emmons ve Paloutzian (2003: 386) dindarlığı, bireyin sahip olduğu bir özellik olarak tanımlamış ve bunun zaman içinde değişmeyen, çeşitli durumlarda kendini gösteren bir inanç ve anlam sistemi olduğunu belirtmiştir. Okumuş (2005: 38) dindarlığı, bireyin inanç ve eylem temeline dayanan dini tutum, deneyim ve davranışların toplamı olarak tanımlamıştır. Bu tanım, bireyin dini yaşantısını belirleyen bir yaşam biçimi olarak değerlendirilir ve kişinin inandığı dinin emir ve yasaklarına uygun bir yaşam sürmesini içerir. Dindarlık; inanç, bilgi, deneyim, ibadet, etki ve organizasyon gibi çeşitli boyutları kapsayan bir olgudur. Ayrıca dindar bireylerin dini yaşantıları genellikle ortak özellikler gösterir. Dini yaşam, genişlemesine (ideolojik boyut, ibadet boyutu, tecrübe boyutu, zihni boyut ve etki boyutu), uzunlamasına ve derinlemesine (dış güdümlü din ve iç güdümlü din) olmak üzere üç farklı boyutta incelenebilir (Hökelekli, 2008: 73-74).

Vatanseverlik üzerine literatürde çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalar genellikle katılımcıların vatanseverlik değerlerine ilişkin algı ve görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır (Karasu Avcı ve diğerleri, 2017; Baki-oğlu ve Kurt, 2009; Özcel ve Öncü, 2021; Akyol, 2016; Nazıroğlu ve Göksu, 2018; Tarhan ve Memişoğlu, 2021). Bunun yanı sıra, eğitim müfredatındaki vatanseverlik değerini analiz eden (Karagözoğlu, 2018; Gül ve Şeker, 2021) ve öğrencilere vatanseverlik değerini öğretmede kullanılan yöntemleri inceleyen ve bu kavrama yeni bir perspektif kazandırmayı amaçlayan çalışmalara da rastlanmaktadır (Gündüz ve diğerleri, 2019). Ayrıca çeşitli edebi ve kültürel eserlerin vatanseverlik açısından incelenmesi (Yılmaz ve Duman, 2018; Çağınlar ve Aslan, 2023; Kaya ve Özdemir, 2019) ve ünlü düşünürlerin vatanseverlik üzerine görüşlerini değerlendiren araştırmalar (Düzce, 2017; Sütçü, 2020; Jawadi, 2021) da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte vatanseverlik ve dindarlık konusunu ele alan bu çalışma, iki önemli değer, yani vatanseverlik ve dindarlığın birbiriyle olan ilişkisini incelemekte ve literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda;

Araştırmanın birinci temel problemi: Halen İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa’da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için gelen Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır ve etkileşimi ne yöndedir?

Araştırmanın ikinci temel problemi: İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa’da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için

gelen Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeyleri üzerindeki cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, ekonomik durum ve meslek gibi demografik faktörlerin etkisi nedir?

Bu çerçevede çalışmada yanıtlanması gereken sorular aşağıda sıralanmaktadır:

1. Katılımcıların vatanseverlik düzeyi nedir?
2. Katılımcıların dindarlık düzeyleri nedir?
3. Katılımcıların vatanseverlik düzeyi sosyo demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Katılımcıların dindarlık düzeyi sosyo demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Dindarlığın vatanseverlik üzerindeki etkisi nasıl ve ne yöndedir?
6. Vatanseverlik ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Amacı

Nicel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmanın amacı İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa’da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için gelen Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada ayrıca gurbetçi bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir durumu ve meslek gibi sosyo-demografik değişkenlerine göre vatanseverlik tutumları ve dindarlık düzeylerindeki farklılıkların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Araştırma sürecinde ilişkisel tarama modeli tercih edilmiştir. İlişkisel tarama modeli, birden fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını ve bu ilişkinin derecesini belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu bağlamda, ilişkisel çözümlemeler iki farklı şekilde gerçekleştirilebilir. İlk tür, korelasyon analizi yoluyla değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi; ikinci tür ise karşılaştırmalar yoluyla elde edilen ilişkilerin analiz edilmesidir. Böylelikle, bireylerin tutum ve eğilimlerinin tespit edilmesine katkı sağlanır (Creswell, 2017; Karasar, 2005). Araştırmanın amacına uygun olarak, bu model kapsamlı ve ayrıntılı verilerin elde edilmesine olanak tanımıştır.

Katılımcılar

Katılımcılar İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa’da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için memleketleri olan Aksaray ve Isparta illerine gelen gurbetçi bireylerden oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada Aksaray ve Isparta illerdeki gurbetçi bireylerin seçilme nedeni, gurbetçi nüfusun yoğun olduğu bölgeler olmaları ve araştırmacının bu illerle bağlantısının bulunmasıdır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü G*Power analizi ile hesaplanmış ve küçük bir etki büyüklüğünü ($d=0.22$) %95 güven düzeyinde tespit edebilmek için minimum 258 katılımcıya ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir. Araştırma, bu sayıyı aşarak 306 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir durumu ve meslek gibi sosyo demografik değişkenleri tespit etmek amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Yurtseverlik Tutum Ölçeği

Schatz ve arkadaşları (1999) tarafından kör/tutucu ve yapıcı vatanseverlik arasındaki farkı belirlemek amacıyla geliştirilen Yurtseverlik Tutum Ölçeği (YTÖ), Yazıcı ve Yazıcı (2010a) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek kör ve yapıcı yurtseverlik olarak iki boyuttan oluşmaktadır. Kör yurtseverlik boyutu kişilerin ülkelerini sorgusuz bir biçimde olumlu değerlendirmelerini, onun eylemlerini kayıtsız şartsız desteklemelerini ve eleştiriye karşı kapalılığı ifade etmektedir. Yapıcı yurtseverlik boyutu ise temelinde ülkeye yönelik etkin bir bağlılık ve olumlu değişim yaratma isteği olan bir eleştirel bakışı desteklemeyi ifade etmektedir. Kör yurtseverlik boyutu için Cronbach Alpha değeri 0,76, yapıcı yurtseverlik boyutu için 0,77 ve ölçeğin tamamı için 0,75 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla, YTÖ’nün alt boyutları ve genelinde hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı, yeterli kabul edilen değerlerin üzerinde bulunmuştur. Beşli likert tipi formatta hazırlanan ölçek, “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Kuvvetle Katılıyorum” şeklinde yanıt seçeneklerine sahiptir. Bu çalışmada ise YTÖ’nün genel Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .75, kör

yurtseverlik alt boyutu için .78 ve yapıcı yurtseverlik alt boyutu için .76 olarak bulunmuştur. Araştırma sonuçları YTÖ'nün kör ve yapıcı yurtseverlik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Dindarlık Ölçeği

Ayten (2009) tarafından geliştirilip geçerlik ve güvenilirliği test edilen Kısa Dindarlık Ölçeği'nin, Ayten ve Yıldız (2016) tarafından beşli Likert tipi olarak uyarlanan sürümü, bu çalışmada dindarlık ölçümü için kullanılmıştır. Ayten'in (2009: 106) elde ettiği psikometrik değerler şu şekildedir: [KMO=0.830; $\chi^2=2325.27$; $p=0.000$]. Ölçek, "bilgi-ibadet" ve "inanç-etki" olarak adlandırılan iki boyuttan oluşmaktadır. Dindarlık genel $\alpha = 0.800$, 'inanç-etki boyutu' $\alpha = 0.743$ ve 'bilgi-ibadet boyutu' $\alpha = 0.742$ olarak bulunmuştur. Daha önce faktör analizi yapılmış olan ölçek için iç tutarlılık analizi tekrarlanmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir: Ölçek genel $\alpha = 0.888$; 'inanç-etki boyutu' $\alpha = 0.863$; 'bilgi-ibadet boyutu' $\alpha = 0.774$. Bu bulgular, ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Ayten ve Hardal (2020) tarafından ölçek için doğrulayıcı faktör analizi AMOS yardımıyla yapılmış ve model uyum değerleri şu şekilde bulunmuştur: [CMIN/df = 2.527, GFI = 0.957, CFI = 0.928, NFI = 0.971, RMSEA = 0.064]. Bu sonuçlar Dindarlık Ölçeğinin bireylerin dindarlık düzeyini güvenilir bir şekilde ölçeceğini göstermektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma, Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulunun 17/04/2024 tarihli ve 40 toplantı nolu kararı ile alınan izin doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa'da ikamet eden ve yıllık izinlerini Türkiye'de memleketleri olan Aksaray ve Isparta illerinde geçiren gurbetçi bireyler üzerinde gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmıştır. Katılımcılardan kişisel kimlik bilgileri talep edilmemiş, elde edilen veriler yalnızca genel bir bağlamda analiz edilmiş ve sonuçların yalnızca akademik amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Yönelik Verdiği Cevapların Dağılımı

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımları

Kişisel Özellikler	Alt Kategoriler	n	%
Cinsiyet	Kadın	186	60,8
	Erkek	120	39,2
Yaş	18-24	57	18,6
	25-34	64	20,9
	35-44	75	24,5
	45-54	65	21,2
	55+	45	14,7
Medeni Durum	Evli	213	69,6
	Bekar	93	30,4
Eğitim Düzeyi	İlkokul	44	14,4
	Ortaokul	85	27,8
	Lise	117	38,2
	Önlisans/lisans	60	19,6
	Düşük	20	6,5
Gelir Durumu	Orta	115	37,6
	İyi	171	55,9
	Ev hanımı	42	13,7
Meslek	Özel Sektör	45	14,7
	Esnaf	34	11,1
	İşçi	88	28,8
	Serbest Meslek	47	15,4
	Diğer	50	16,3

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya 186’sı (%60,8) kadın, 120’si (%39,2) erkek olmak üzere 306 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş dağılımı ise şu şekildedir: 57’si (%18,6) 18-24 yaş aralığında, 64’ü (%20,9) 25-34 yaş aralığında, 75’i (%24,5) 35-44 yaş aralığında, 65’i (%21,2) 45-54 yaş aralığında ve 45’i (%14,7) 55 yaş ve üstündedir. Medeni durumlarına göre, 213’ü (%69,6) evli ve 93’ü (%30,4) bekarıdır. Eğitim düzeylerine bakıldığında, 44’ü (%14,4) ilkokul, 85’i (%27,8) ortaokul, 117’si (%38,2) lise ve 60’ı (%19,6) yüksekokul/üniversite mezunudur. Gelir durumları açısından, 20’si (%6,5) düşük gelir, 115’i (%37,6) orta gelir ve 71’i (%55,9) yüksek gelir seviyesindedir. Mesleklerine göre, 42’si (%13,7) ev hanımı, 45’i (%14,7) özel sektörde çalışan, 34’ü (%11,1) esnaf, 88’i (%28,8) işçi ve 47’si (%15,4) serbest meslek sahibidir.

Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler IBM SPSS 25.0 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler frekans (n), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (SS), minimum ve maksimum değerler şeklinde sunulmuştur.

İlk olarak Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık ölçeklerinin normal dağılım varsayımına uygun olup olmadığı, çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenerek belirlenmiş ve parametrik test yöntemleri kullanılmıştır (Tablo 2).

Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık Ölçeği ile bu ölçeklerin alt boyutlarındaki çarpıklık ve basıklık katsayılarının uygun sınırlar içinde olması nedeniyle, analizlerde bağımsız örneklem t-Testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Pearson Korelasyon analizi ve Regresyon Analizi gibi parametrik testler uygulanmıştır.

Parametrik testlerin sonuçları doğrultusunda grup farklarının belirlenmesi için Post Hoc testleri yapılmıştır. Anlamlı farklılık gösteren boyutlarda, farkın hangi grup veya gruplardan kaynaklandığını saptamak amacıyla TUKEY HSD testi uygulanmış ve anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

Ayrıca Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık Ölçeği ile bu ölçeklerin alt boyutları arasındaki ilişkilerin anlamlı olup olmadığını değerlendirmek için Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Dindarlık düzeyinin Yurtseverlik Tutum üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Tüm analizlerde istatistiksel anlamlılık $p < 0,05$ seviyesinde değerlendirilmiştir.

Normallik Analizi

Seçer'e (2015: 28) göre normal dağılım varsayımının doğruluğunu değerlendiren çarpıklık ve basıklık değerlerine odaklanmak daha geçerli bir yöntemdir. Bu çalışmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla basıklık ve çarpıklık katsayıları analiz edilmiştir. Tablo 2'de verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 2: Ölçeklerin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri			
Ölçek	N	Çarpıklık	Basıklık
Yurtseverlik Tutum	306	-,781	,793
Kör Yurtseverlik	306	-,052	,225
Yapıcı Yurtseverlik	306	-,457	-,136
Dindarlık	306	-,102	,579
İnanç-Etki	306	,637	,132
Bilgi-İbadet	306	-,879	,642

Tabachnick ve Fidell (2013) çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1,5 ile -1,5 arasında olduğu durumlarda verilerin normal dağıldığını kabul etmektedir. Yapılan analizler sonucunda değişkenlerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Güvenirlilik Analizi

Bu bölümde veri toplama aracı olarak kullanılan Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık Ölçeği ve alt boyutlarının iç tutarlılık analizi gerçekleştirilmiştir. Cronbach's Alpha değerlerinin güvenilirlik kriterleri aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır:

$0,00 \leq \alpha < 0,40$: Güvenilir değil

$0,40 \leq \alpha < 0,60$: Düşük güvenilirlikte

$0,60 \leq \alpha < 0,80$: Oldukça güvenilir

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$: Yüksek güvenilirdir (Hair vd., 1998: 117-118).

Tablo 3: Değişkenlere Yönelik Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Ölçek	Cronbach's Alpha
Yurtseverlik Tutum	,746
Kör Yurtseverlik	,775
Yapıcı Yurtseverlik	,756
Dindarlık	,803
İnanç-Etki	,729
Bilgi-İbadet	,879

Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık Ölçeği ile alt boyutlarının iç tutarlılık analizi sonuçları değerlendirildiğinde Cronbach's Alpha değerlerinin güvenilirlik sınırlarını aştığı ($0,60 \leq \alpha$) ve bu nedenle çalışmada kullanılmalarında herhangi bir sakınca bulunmadığı belirlenmiştir (Özdamar, 1999: 513).

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerin sonuçları sunulmuş ve elde edilen bulgular detaylı bir şekilde yorumlanmıştır.

Değişkenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırmanın değişkenleri Yurtseverlik Tutum Ölçeği, Dindarlık Ölçeği ve bu ölçeklerin alt boyutlarından oluşmaktadır. Bu bölümde söz konusu değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Değişkenlere Yönelik Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek	N	Min	Maks	$\bar{X}$	SS
Yurtseverlik Tutum	306	2,08	4,67	3,72	,40
Kör Yurtseverlik	306	1,83	4,83	3,31	,47
Yapıcı Yurtseverlik	306	1,50	5,00	4,13	,53
Dindarlık	306	2,12	4,92	3,76	,42
İnanç-Etki	306	1,83	4,83	3,31	,47
Bilgi-İbadet	306	1,57	5,00	4,22	,58

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların yurtseverlik tutum ifadelerine verdikleri yanıtların ortalaması ($\bar{X}$ =3,72), kör yurtseverlik yanıtların ortalaması ($\bar{X}$ =3,31) ve yapıcı yurtseverlik yanıtların toplam ortalaması ($\bar{X}$ =4,13) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik düzeylerinin yüksek, kör yurtseverlik düzeylerinin ise orta seviyede olduğu söylenebilir.

Dindarlık yanıtların ortalaması ($\bar{X}$ =3,76) olarak, inanç-etki ifadelerine verdikleri yanıtların ortalaması ($\bar{X}$ =3,31), bilgi-ibadet ifadelerine verdikleri yanıtların ortalaması ($\bar{X}$ =4,22) olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların inanç-etki düzeylerinin orta, dindarlık ve bilgi-ibadet düzeylerinin ise yüksek seviyede olduğu söylenebilir.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre yurtseverlik tutum, dindarlık ve bu değişkenlerin alt boyutlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Yurtseverlik Tutum ve Dindarlık Toplam Puanlarının Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Farklaşmasını Gösteren Bağımsız Örneklem Grubu T Testi ve Anova Sonuçları

Değişkenler		Yurtseverlik Tutum	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik	Dindarlık	İnanç-Etki	Bilgi-İbadet
	N	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet*							
Kadın	186	3,66±,36	3,24±,44	4,08±,49	3,71±,38	3,24±,44	4,17±,54
Erkek	120	3,81±,44	3,41±,49	4,21±,58	3,85±,46	3,41±,49	4,29±,63
Test / p*		1,728/,085	1,815/,071	1,035/,302	-2,958/,003	-3,102/,002	-1,769/,078
Yaş**							
18-24 ^a	57	3,66±,38	3,26±,47	4,06±,53	3,70±,40	3,26±,47	4,15±,59
25-34 ^b	64	3,65±,38	3,19±,46	4,10±,57	3,70±,41	3,19±,46	4,22±,62
35-44 ^c	75	3,84±,40	3,39±,49	4,29±,49	3,88±,41	3,39±,49	4,37±,52
45-54 ^d	65	3,76±,39	3,38±,46	4,15±,52	3,80±,43	3,38±,46	4,23±,59
55+ ^e	45	3,63±,40	3,28±,41	3,97±,50	3,66±,42	3,28±,41	4,04±,54
Test / p		,279/,891	2,424/,048	1,729/,143	2,897/,022	2,134/,077	2,574/,038

**G.farkı		c>e		c>e		c>e	
Medeni Durum*							
Evli	213	3,72±,41	3,32±,47	4,12±,54	3,76±,43	3,32±,47	4,21±,59
Bekar	93	3,21±,36	3,27±,45	3,45±,50	3,76±,38	3,27±,45	4,25±,55
Test / p		2,142/,033	1,497/,136	2,262/,024	,110/,912	,924/,356	-,586/,558
Eğitim Düzeyi**							
İlkokul ^a	44	3,67±,41	3,07±,39	4,06±,55	3,70±,45	3,27±,39	4,13±,62
Ortaokul ^b	85	3,68±,40	3,28±,49	4,08±,53	3,71±,43	3,28±,49	4,15±,58
Lise ^c	117	3,73±,40	3,32±,49	4,13±,54	3,78±,42	3,32±,49	4,24±,58
Önlisans Lisans ^d	60	3,79±,37	3,53±,45	4,25±,49	3,84±,38	3,33±,45	4,34±,52
Test / p		,478/,698	3,339/,020	1,493/,216	1,355/,257	,302/,824	1,612/,187
**G.farkı		c>a					
Gelir Durumu**							
Düşük ^a	20	3,79±,37	3,43±,44	4,16±,46	3,86±,42	3,43±,44	4,30±,56
Orta ^b	115	3,77±,39	3,35±,48	4,09±,51	3,81±,41	3,35±,48	4,27±,57
Yüksek ^c	171	3,67±,40	3,26±,46	4,59±,55	3,72±,42	3,26±,46	4,17±,58
Test / p		1,925/,148	,271/,763	4,696/,010	2,471/,086	2,154/,118	1,205/,301
**G.farkı		c>b					
Meslek**							
Ev hanımı	42	3,68±,39	3,35±,46	4,01±,49	3,74±,43	3,35±,46	4,13±,58
Özel Sektör	45	3,71±,35	3,25±,43	4,17±,48	3,75±,37	3,25±,43	4,26±,53
Esnaf	34	3,84±,31	3,35±,45	4,33±,42	3,91±,33	3,35±,45	4,47±,43
İşçi	88	3,72±,36	3,31±,43	4,13±,50	3,75±,38	3,31±,43	4,20±,54
Serbest Meslek	47	3,73±,48	3,31±,61	4,16±,58	3,77±,50	3,31±,61	4,23±,63
Diğer	50	3,66±,46	3,28±,43	4,04±,64	3,70±,47	3,28±,43	4,11±,67
Test / p		,424/,832	,965/,439	,813/,541	1,190/,314	,286/,921	2,013/,077

*İki grup karşılaştırmalarında “Bağımsız Örneklem T Test” üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında “ANO-VA” ve **gruplar arası fark için “Post Hoc” kullanılmıştır.

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların cinsiyeti ile Yurtseverlik Tutum ($p>0.05$), alt boyutları Yapıcı Yurtseverlik ($p>0.05$), Kötü Yurtseverlik ($p>0.05$) ve Dindarlık alt boyutu Bilgi-İbadet ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmazken Dindarlık ($t:2,958$, $p<0.05$) ve alt boyutu İnanç-Etki ($t:3,102$, $p<0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Erkek katılımcıların dindarlık ve inanç-etki puan ortalamasının kadın katılımcıların dindarlık ve inanç-etki puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların yaş durumu ile Yurtseverlik Tutum ($p>0.05$), alt boyutu Yapıcı Yurtseverlik ($p>0.05$) ve Dindarlık alt boyutu İnanç-Etki ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmazken Kör Yurtseverlik ($F:2,424, p<0.05$), Dindarlık ($F:2,897, p<0.05$) ve alt boyutu Bilgi-İbadet ($F:2,574, p<0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Yaşı 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların kör yurtseverlik, dindarlık, bilgi-ibadet puan ortalamasının yaşı 55 ve üzerinde olan katılımcıların kör yurtseverlik, dindarlık, bilgi-ibadet puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların medeni durumu ile Yurtseverlik Tutum ($t:2,142, p<0.05$) ve alt boyutu Yapıcı Yurtseverlik ($t:2,262, p<0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanırken Kör Yurtseverlik ($p>0.05$), Dindarlık ($p>0.05$) ve alt boyutları İnanç-Etki ($p>0.05$), Bilgi-İbadet ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Evli katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik puan ortalamasının bekar katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyi ile Yurtseverlik Tutum alt boyutu Kör Yurtseverlik ($F:3,339, p<0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanırken Yurtseverlik Tutum ($p>0.05$), alt boyutu Yapıcı Yurtseverlik ($p>0.05$), Dindarlık ($p>0.05$) ve alt boyutları İnanç-Etki ($p>0.05$), Bilgi-İbadet ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Eğitim düzeyi lise olan katılımcıların kör yurtseverlik ortalamasının eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcıların kör yurtseverlik ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların gelir durumu ile Yurtseverlik Tutum alt boyutu Yapıcı Yurtseverlik ($F:4,696, p<0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanırken Yurtseverlik Tutum ($p>0.05$), alt boyutu Kör Yurtseverlik ($p>0.05$), Dindarlık ($p>0.05$) ve alt boyutları İnanç-Etki ($p>0.05$), Bilgi-İbadet ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Geliri yüksek düzeyde olan katılımcıların yapıcı yurtseverlik ortalamasının orta gelire sahip olan katılımcıların yapıcı yurtseverlik ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların meslek durumu ile Yurtseverlik Tutum ($p>0.05$), alt boyutları Kör Yurtseverlik ($p>0.05$), Yapıcı Yurtseverlik ($p>0.05$), Dindarlık ($p>0.05$) ve alt boyutları İnanç-Etki ($p>0.05$), Bilgi-İbadet ($p>0.05$) arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Katılımcıların dindarlık düzeylerinin yurtseverlik tutumu üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Katılımcıların Dindarlık Düzeylerinin Yurtseverlik Tutumu Üzerindeki Etkisi

	Standartlaşmamış Katsayılar		Standartlaşmış Katsayılar			
	B	Std. hata	β	t	p	R ²
Sabit	2,562	,215		11,923	,000	
Dindarlık	,028	,005	,307	5,616	,000	31,538*
Bağımlı değişken: Yurtseverlik Tutum						

* p<0.001

Tablo 6'daki regresyon analizinin neticelerine göre; oluşturulan modelin istatistiki bakımdan anlamlı olduğu dindarlığın yurtseverlik tutum varyansının %9,4'ünü açıklayabildiği anlaşılmaktadır ($R^2=,094$; $F(1,304)=31,538$, $p<0,001$).

Bulunan sonuçlara göre; dindarlığın yurtseverlik tutum varyansını istatistiki bakımdan anlamlı ve pozitif yönde yordadığı ($\beta=0,307$, $t=5,616$, $p<0,001$) tespit edilmiştir. Diğer ifadeyle araştırmaya dahil olan katılımcıların dindarlık düzeylerinin yurtseverlik tutumlarını arttırdığı belirlenmiştir.

Tablo 7'de katılımcıların yurtseverlik tutum ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan pearson korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7: Değişkenler Arasındaki İlişki (Pearson Korelasyon Analizi) (N:306)

		Yurtseverlik Tutum	Kör Yurtseverlik	Yapıcı Yurtseverlik
Dindarlık	r	,307**	,263**	,232**
	p	,000	,000	,000
İnanç-Etki	r	,357**	,270**	,299**
	p	,000	,000	,000
Bilgi-İbadet	r	,138*	,166**	,066
	p	,016	,004	,250

**p<0,001, *p<0,05

Tablo 7'deki pearson korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında; katılımcıların dindarlık düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi ($r=0,307$, $p<0,001$), kör yurtseverlik düzeyi ($r=0,263$, $p<0,001$) ve yapıcı yurtseverlik düzeyi ($r=0,232$, $p<0,001$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutum, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik düzeyleri de artmaktadır.

Katılımcıların inanç-etki düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi ($r=0,357$, $p<0,001$), kör yurtseverlik düzeyi ($r=0,270$, $p<0,001$) ve yapıcı yurtseverlik düzeyi ($r=0,299$, $p<0,001$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle katılımcıların inanç-etki düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutum, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik düzeyleri de artış göstermektedir.

Katılımcıların bilgi-ibadet düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi ($r=0,138$, $p<0,05$) ve kör yurtseverlik düzeyi ($r=0,166$, $p<0,05$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilirken, yapıcı yurtseverlik düzeyi ($p>0,05$) ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Diğer bir ifade ile katılımcıların bilgi-ibadet düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutum ve kör yurtseverlik düzeyleri de artmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın amacı İngiltere, Almanya, Avusturya, Hollanda, Belçika ve Fransa'da yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye'de geçirmek için gelen Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada ayrıca gurbetçi bireylerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, gelir durumu ve meslek gibi sosyo-demografik değişkenlerine göre vatanseverlik tutumları ve dindarlık düzeylerindeki farklılıkların tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Bu araştırmada katılımcıların Yurtseverlik Tutum Ölçeğine verdikleri yanıtların ortalaması 3,72; kör yurtseverlik alt boyutu yanıtlarının ortalaması 3,31 ve yapıcı yurtseverlik alt boyutu yanıtlarının ortalaması ise 4,13 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik düzeylerinin yüksek, kör yurtseverlik düzeylerinin ise orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Yazıcı ve Yazıcı'nın (2010b: 656) Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle yaptığı çalışmada, kör yurtseverlik boyutuna verilen cevapların ortalaması 2,91; yapıcı yurtseverlik boyutuna verilen puanların ortalaması ise 4,51 olarak hesaplanmıştır. Elban'ın (2015: 458) araştırmasında, öğrencilerin yapıcı vatanseverlik tutum puanlarının ortalaması 4,24; kör vatanseverlik tutum puanlarının ortalaması ise 3,28 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin yapıcı vatanseverlik tutumlarının çok yüksek, kör vatanseverlik tutumlarının ise orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Börü ve Yılmaz'ın (2020: 2122) çalışmasında eğitim fakültesi öğrencilerinin yapıcı vatanseverlik puan ortalaması 4,28; kör vatanseverlik puan ortalaması ise 2,87 olarak bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin yapıcı vatanseverlik düzeylerinin yüksek, kör vatanseverlik düzeylerinin ise orta olduğu görülmektedir. Kabaklı Çimen'in (2017: 1957-1958) çalışmasında yapıcı vatanseverlik ölçeği puanlarının ortalaması 34,83; kör vatansever-

lik puanlarının ortalaması ise 35,70 olarak hesaplanmıştır. Aritmetik ortalama puanlarına göre, öğrencilerin kör vatanseverlik puanlarının yapıcı vatanseverlik puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşları Türkiye'ye olan bağlılıklarını sürdürürken aynı zamanda bulundukları ülkelerde farklı kültürler ve bakış açılarıyla yoğun etkileşim içerisinde. Bu çokkültürlü ve demokratik çevre, bireylerin daha eleştirel düşünme ve sorgulayıcı bir yaklaşım geliştirmelerine zemin hazırlayabilir. Bu durum onların yapıcı yurtseverlik düzeylerinin yüksek olmasını yani ülkeye bağlılıklarını eleştirel bir gözle değerlendirme ve ülkenin gelişimine katkıda bulunma arzularını artırabilir. Aynı zamanda kör yurtseverlik düzeylerinin nispeten düşük kalması, bu bireylerin eleştiriye kapalı, sorgulamayan bir bağlılık yerine bilinçli ve yapıcı bir vatanseverliği benimsemeleriyle açıklanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların Dindarlık Ölçeğine verdikleri yanıtların ortalaması 3,76; inanç-etki alt boyutu yanıtlarının ortalaması 3,31 ve bilgi-ibadet alt boyutu yanıtlarının ortalaması ise 4,22 olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular katılımcıların inanç-etki düzeylerinin orta, dindarlık ve bilgi-ibadet düzeylerinin ise yüksek seviyede olduğunu göstermektedir.

Ayten ve Yıldız'ın (2016: 293) çalışmasında katılımcıların dindarlık düzeylerini gösteren inanç-etki boyutundan aldıkları ortalama puan 4,5, bilgi-ibadet boyutundan aldıkları ortalama puan ise 4,00 olup, her iki boyut da oldukça yüksek seviyelerde çıkmıştır. Benzer şekilde Şentepe Lokmanoğlu ve Güven'in (2015: 34) araştırmasında katılımcıların genel Dindarlık Ölçeği ortalaması 3,57; inanç-etki boyutunda 3,75, bilgi-ibadet boyutunda ise 3,30 puan almışlardır. Balcı Arvas'ın (2024: 560) çalışmasında ise dindarlık ölçeğinin genel ortalaması 3,78 olarak tespit edilmiştir. İnanç-etki boyutunun ortalaması 4,02 iken, bilgi-ibadet boyutunun ortalaması 3,42 olarak belirlenmiş ve bilgi-ibadet boyutunun, inanç-etki boyutuna kıyasla daha düşük bir ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Turan ve İyibilgin'in (2018: 412) çalışmasında ise katılımcılar, dindarlık ölçeğinin etki boyutunda 2,20, ibadet boyutunda 2,37, genel dindarlık düzeyinde ise 2,27 puan ortalaması almışlardır. Bu bulgular, genel olarak katılımcıların dindarlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşları bulundukları toplumların kültürel ve sosyal dinamikleri ile sürekli bir etkileşim içerisinde. Bu durum bireylerin inançlarını sorgulamalarını ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerini teşvik edebilir. Dolayısıyla inanç-etki düzeylerinin nispeten daha düşük seviyelerde seyretmesi, bireylerin daha eleştirel bir bakış açısı benimsemeleri-

nin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Öte yandan bilgi-ibadet düzeylerinin yüksek olması, gurbetçi bireylerin dini kimliklerini koruma çabalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşları, dini değerlerini ve inançlarını koruma gerekliliği doğrultusunda dini bilgi edinme ve ibadetlerini aktif olarak yerine getirme konusunda güçlü bir motivasyon geliştirmiş olabilirler.

Bu araştırma sonucunda katılımcıların cinsiyetleri ile yurtseverlik tutum ve alt boyutları olan yapıcı yurtseverlik ve kör yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu alanyazındaki bazı çalışmalarla örtüşmektedir (Börü ve Yılmaz, 2020: 2123; Yazıcı ve arkadaşları, 2016: 595; Elban, 2015: 459; Ercan, 2015: 418). Bununla birlikte cinsiyet ve vatanseverlikle ilgili farklı sonuçları içeren çalışmaların olduğu da görülmektedir. Kabaklı Çimen'in (2017: 1959) çalışmasında erkeklerin vatanseverlik toplam puanları ve kör vatanseverlik puanlarının kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapıcı vatanseverlik puanlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bozbek ve Ercan'ın (2020: 2217) çalışmasında erkek katılımcıların kör vatanseverlik ve toplam vatanseverlik tutum puanlarının anlamlı derecede kadınlardan daha yüksek olduğu ancak yapıcı vatanseverlik boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmadığı saptanmıştır. Keleş ve Koç'un (2020: 41) çalışmasında erkeklerin kör vatanseverlik puanlarının anlamlı şekilde kadınlardan daha yüksek olduğu, ancak yapıcı vatanseverlik puanlarında cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığı bununla birlikte kadınların yapıcı vatanseverlik puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Baş'ın (2016: 38) çalışmasında kör ve yapıcı vatanseverlik alt boyutlarında; Kındap Tepe ve arkadaşlarının (2019: 126) çalışmasında ise yapıcı vatanseverlik boyutunda kadınların erkeklere göre anlamlı şekilde daha yüksek puan ortalamalarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Gömleksiz ve Cüro'nun (2011: 111) çalışmasında da cinsiyet değişkeni açısından vatanseverliğe ilişkin tutumların kadınlar lehine olacak şekilde anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın bulguları, cinsiyet ile yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koyarak, erkek ve kadın katılımcıların vatanseverlik düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Alanyazındaki erkek katılımcıların kör vatanseverlik puanlarının kadınlardan daha yüksek olduğunu belirten araştırmalar, cinsiyetin vatanseverliğin belirli boyutlarında farklılaşabileceğine işaret etmektedir.

Bu çalışmada cinsiyet ile dindarlık alt boyutu bilgi-ibadet arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Ancak dindarlık ve alt boyutu olan inanç-etki

arasında cinsiyete bağlı anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Erkek katılımcıların dindarlık ve inanç-etki puan ortalamalarının, kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde çalışma sonuçlarımızı destekleyen bulguların yanında farklı sonuçları içeren çalışmalar da yer almaktadır. Alan yazında dindarlık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin saptanmadığı çalışmalar mevcuttur (Kızılgeçit, 2011: 170; Özcan, 2016: 2770; Göcen, 2012: 153). Bununla birlikte kadınların dindarlık ölçeğinden aldıkları ortalama puanların erkeklerden daha yüksek olduğu ancak bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olmadığını gösteren çalışmalar da yer almaktadır (Ayten, 2004: 84; Ayten ve Sağır, 2014: 12). Ayrıca Koç'un (2008: 126) çalışmasında erkeklerin içgüdümlü dindarlık modeline sahip olma eğilimlerinin anlamlı derecede kadınlardan daha yüksek olduğu, ancak dışgüdümlü dindarlık modelleri açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Uysal'ın (2015: 45) çalışmasında genel dindarlık ve "İnanç ve Bağlılık" ile "Dini Bilgi ve Pratik" alt boyutlarında kadınların lehine anlamlı farklılıklar bulunmuş ancak öznel dindarlık algısı açısından anlamlı bir fark belirlenmemiştir. Yapıcı'nın (2006: 86-87) çalışmasında erkeklerin dindarlık puanlarının kızlardan kısmen daha yüksek olduğu belirlenmiş fakat bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Gencer (2019: 1432) ve Gürsu'nun (2011: 170) çalışmalarında ise katılımcıların dindarlıkları ile cinsiyetleri arasında kadınlar lehine istatistiksel açıdan anlamlı bir fark belirlenmiştir. Tosun ve Yağlı Soykan'ın (2023: 202-203) çalışmasında Dindarlık Ölçeği iman, dini duygu ve etki boyutlarında kadın katılımcıların erkeklerden anlamlı seviyede daha yüksek puana sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak ibadet boyutunda cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu araştırma ve alanyazındaki diğer çalışmalar, dindarlık düzeyi ile cinsiyet arasındaki ilişkiye dair farklı bulgular ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalar cinsiyetin dindarlık üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını tespit ederken bazı çalışmalar ise erkeklerin belirli alt boyutlarda, özellikle inanç-etki gibi alanlarda daha yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Bununla birlikte kadınların genel dindarlık puanlarının daha yüksek olduğu ancak bu farkın her zaman istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulguları da mevcuttur.

Bu araştırmada katılımcıların yaş ile yurtseverlik tutum ve alt boyutu yapıcı yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken kör yurtseverlik alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yaşı 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların kör yurtseverlik puan ortalamasının yaşı 55 ve üzerinde olan katılımcıların kör yurtseverlik puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bu bulgu belirli yaş gruplarının kör yurtseverlik düzeylerinin farklı olabileceğini göstermektedir. Literatürde bu bulguları destekleyen ve farklı sonuçlar içeren çalışmalar mevcuttur. Yüce ve Kavak'ın (2018: 601) çalışmasında vatanseverlik ve yaş arasında istatistikî olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Şarşembiye-va'nın (2015: 179) araştırmasında 24-28 yaş aralığındaki katılımcıların %20,7'si kendilerini güçlü vatansever olarak tanımlasa da, gençlerin vatanseverlik duygularının yaşlılara kıyasla daha zayıf olduğu belirlenmiştir. Wright ve Reeskens (2012: 16) çalışmalarında yaşlı bireylerin daha yüksek düzeyde vatanseverlik sergilediğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte Baş (2016: 38) çalışmasında yaş ile Yurtseverlik Ölçeği alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulamamış fakat 23 yaş ve üzeri grubundaki öğrencilerin puan ortalamalarının diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Bu çalışmada yaş ile kör yurtseverlik arasında tespit edilen anlamlı farklılık belirli yaş gruplarının vatanseverlik anlayışlarının farklı olabileceğini göstermektedir. Özellikle 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların kör yurtseverlik düzeylerinin daha yüksek olması, bu yaş grubunun daha az eleştirel bir vatanseverlik anlayışına sahip olabileceğini düşündürmektedir. Alanyazındaki gençlerin daha düşük vatanseverlik puanlarına sahip olduğunu ya da ileri yaştaki bireylerin daha yüksek vatanseverlik sergilediğini tespit eden çalışmalar, yaşın bu tutum üzerinde belirleyici bir faktör olabileceğine işaret etmektedir. Ancak bazı çalışmalar yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulamamış olup, bu da vatanseverlik tutumlarının yaşa bağlı olarak her zaman belirgin bir değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada katılımcıların yaş ile dindarlık alt boyutu inanç-etki arasında anlamlı farklılık saptanmazken dindarlık ve alt boyutu bilgi-ibadet arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Yaşı 35-44 yaş aralığında olan katılımcıların dindarlık, bilgi-ibadet puan ortalamasının yaşı 55 ve üzerinde olan katılımcıların dindarlık, bilgi-ibadet puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular yaşın belirli dindarlık boyutları üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Literatürde bu bulguları destekleyen ve farklı sonuçları içeren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Alanyazında katılımcıların dindarlık düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını gösteren çalışmalar mevcuttur (Özcan, 2016: 2770; Göcen, 2012: 156-157). Bununla birlikte Koç'un (2008: 128) çalışmasında yaş ile içgüdümlü ve dışgüdümlü dindarlık modelleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların yaşları arttıkça içgüdümlü ve dışgüdümlü dindarlık modeline sahip olma

eğilimleri de artmakta; yaşları düştükçe bu eğilimler azalmaktadır. Yapıcı'nın (2006: 90-91) çalışmasında ise yaş ile dindarlık arasında ters yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu, yani yaş arttıkça dindarlık düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Ayten ve Sağır'ın (2014: 13) çalışmasında yaş ile dindarlık düzeyi arasında pozitif, zayıf derecede istatistikî olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Uysal'ın (2015: 47) çalışmasında yaş ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılık saptanmış olup, 20 yaş altındaki katılımcıların genel dindarlık eğilimlerinin 21-40 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen özellikle 35-44 yaş aralığındaki katılımcıların dindarlık ve bilgi-ibadet puanlarının 55 yaş ve üzerindeki katılımcılara göre daha yüksek olduğuna dair bulgu yaşı dindarlığın bazı boyutları üzerinde etkili olabileceğini ve daha genç yaş gruplarının ibadet ve dini bilgiye daha fazla önem verdiğini düşündürmektedir. Alan yazındaki yaş ile dindarlık arasındaki çeşitli bulgular ise dindarlığın yaşa bağlı olarak farklı şekillerde deneyimlenebileceğini göstermektedir.

Bu araştırmada katılımcıların medeni durumu ile yurtseverlik tutum ve alt boyutu yapıcı yurtseverlik arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak kör yurtseverlik alt boyutunda medeni duruma bağlı anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir. Araştırma sonuçlarına göre evli katılımcıların yurtseverlik tutum ve yapıcı yurtseverlik puan ortalamaları bekar katılımcılara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Sağlam (2012: 78) çalışmasında katılımcıların medeni durumlarına göre etkili vatandaşlık yeterliklerine ilişkin algılarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını tespit etmiştir. Ancak evli olan katılımcıların Etkili Vatandaşlık Yeterlikleri Ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında bekarlara göre yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmanın bulguları, medeni durumun yurtseverlik tutumları ve yapıcı yurtseverlik üzerinde etkili olabileceğini, evli bireylerin toplumsal sorumluluk ve vatandaşlık bilinci gibi değerlere daha fazla önem atfettiğini düşündürmektedir. Evli bireylerin, toplumla daha güçlü bağlar kurma ve ülkeye karşı sorumluluk duygusunu daha fazla hissetme eğiliminde olmaları yapıcı yurtseverlik puanlarının yüksek olmasını açıklayabilir. Ancak medeni durumun kör yurtseverlik üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması bu boyutun daha az esnek ve eleştirel olmayan bir bağlılık biçimi olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Bu araştırmada medeni durum ile dindarlık ve alt boyutları inanç-etki ve bilgi-ibadet arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatürde araştırmamızın sonuçlarını destekler bulgular (Özcan, 2016: 2770; Göcen, 2012: 158-159) yer alsa da farklı sonuçlar da bulunmaktadır. Kızılgöçer'in (2011: 174-175) çalışma-

sında evli ve dul bireylerin puan ortalamasının bekarlardan yüksek olduğu ve bu farkın anlamlı derecede olduğu belirlenmiştir. Güven'in (2024: 97) çalışmasında medeni durum ve dindarlık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiş, evlilerin bekarlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Uysal'ın (2015: 46-47) çalışmasında da genel dindarlık düzeyinin evlilerde bekârlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiş, ancak medeni durum ile genel dindarlık eğilimleri arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Koç'un (2008: 131-132) çalışmasında ise katılımcıların medeni durumlarına göre içgüdümlü dindarlık modelleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiş, evlilerin içgüdümlü dindarlık modeline sahip olma eğilimlerinin bekârlar ve dullardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak dışgüdümlü dindarlık modelleri açısından medeni durum grupları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Bu araştırmada medeni durum ile dindarlık arasında anlamlı bir fark bulunmaması, katılımcıların dindarlık düzeylerinin medeni durumlarından bağımsız olarak benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum dindarlığın kişisel bir yönelim olarak medeni durumdan daha az etkilenebileceğini düşündürmektedir. Ancak alanyazında evli bireylerin dindarlık düzeylerinin bekârlara göre daha yüksek olduğunu gösteren bulgular da mevcuttur. Bu farklılıklar, dindarlığın sosyo-kültürel bağlamlarda farklı şekillerde deneyimlenebileceğini ve medeni durumun bireylerin dini tutumları üzerindeki etkisinin örnekleme, kültürel bağlam veya bireylerin yaşam koşulları gibi faktörlere bağlı olarak değişebileceğini işaret etmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların eğitim düzeyi ile yurtseverlik tutum alt boyutu kör yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanırken yurtseverlik tutum ve alt boyutu yapıcı yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Eğitim düzeyi lise olan katılımcıların kör yurtseverlik ortalamasının eğitim düzeyi ilkokul olan katılımcıların kör yurtseverlik ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Alanyazında eğitim düzeyine göre vatanseverlik algısı ve alt boyutlarında anlamlı farklılıkların tespit edildiği çalışmalar bulunmaktadır (Ercan, 2015; Yüce ve Kavak, 2018: 602). Ercan'ın (2015: 419) çalışmasında lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcıların kör vatanseverlik puanlarının ortaokul ve ilkokul mezunlarının puanlarından, ortaokul mezunlarının kör vatanseverlik puanlarının ilkokul mezunlarının puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu; lise mezunu katılımcıların ise yapıcı vatanseverlik puanlarının lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Wright ve Reeskens (2012: 16) çalışmalarında eğitim seviyesinin vatanseverlik ile olumsuz bir ilişkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Yüksek eğitim düzeyine sahip bireyler kendi ülkelerinin vatandaşı olmaktan daha az gurur duymaktadır.

Bu araştırmada eğitim düzeyinin kör vatanseverlik üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunması, eğitim seviyesinin bireylerin vatanseverlik anlayışını etkileyebileceğini göstermektedir. Yapıcı vatanseverlik açısından anlamlı bir fark bulunmaması eğitim düzeyinin bu boyutta etkili olmadığına işaret etmektedir. Alanyazındaki bulgular ise yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin daha eleştirel bir vatanseverlik anlayışı geliştirdiğini ve bu grubun vatanseverlik ile gurur duygusunu daha farklı algıladığını ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi ile vatanseverlik arasındaki bu farklılıklar bireylerin eğitim yoluyla kazandıkları eleştirel düşünme becerileri ve sosyal farkındalık düzeyleri ile ilişkilendirilebilir.

Bu araştırmada katılımcıların eğitim düzeyi ile dindarlık ve alt boyutları inanç-etki ve bilgi-ibadet arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Koç, 2008: 130-131; Güven, 2024: 98). Buna karşılık katılımcıların dindarlık düzeyleri ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit eden çalışmalar da vardır (Özcan, 2016; Uysal, 2015; Göcen, 2012). Özcan'ın (2016: 2770-2771) çalışmasında ilkokul ve ortaokul-lise mezunları ile üniversite mezunları arasında dindarlık düzeyinde belirgin farklılıklar ortaya çıkmış; ilkokul mezunları en yüksek, üniversite mezunları ise en düşük dindarlık puan ortalamasına sahip bulunmuştur. Uysal'ın (2015: 48) çalışmasında lise ve dengi okul mezunlarının dindarlık puan ortalamalarının, yüksekokul ve üniversite mezunlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Göcen'in (2012: 166) çalışmasında da ilkokul mezunları lehine üniversite/yüksekokul mezunları arasında belirgin farklılıklar saptanmıştır.

Bu araştırmada eğitim düzeyi ile dindarlık ve alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmaması dindarlığın eğitim düzeyinden bağımsız olarak benzer şekillerde deneyimlendiğini göstermektedir. Ancak alanyazında daha düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin daha yüksek dindarlık puanlarına sahip olduğu yönündeki bulgular, eğitim seviyesinin bireylerin dini inanç ve pratikleri üzerinde farklı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Bu bulgular yüksek eğitim düzeylerinin bireylerde daha eleştirel düşünme becerileri ve seküler eğilimler geliştirebileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların gelir durumu ile yurtseverlik tutum alt boyutu yapıcı yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanırken yurtseverlik tutum ve alt boyutu kör yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Geliri yüksek düzeyde olan katılımcıların yapıcı yurtseverlik ortalamasının orta gelire sahip olan katılımcıların yapıcı yurtseverlik ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Alanyazında katılımcıların vatanseverlik puanlarının ge-

lir düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini tespit eden çalışmalar bulunmaktadır (Kabaklı Çimen, 2017; Gömleksiz ve Cüro, 2011: 111; Ercan, 2015: 420-421; Yüce ve Kavak, 2018: 601). Kabaklı Çimen'in (2017: 1962) çalışmasında üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların vatanseverlik ve kör vatanseverlik puanlarının alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu, ancak yapıcı vatanseverlik puanlarının gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Bu araştırmanın bulguları gelir düzeyinin yapıcı vatanseverlik üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu, ancak kör vatanseverlik açısından anlamlı bir fark yaratmadığını göstermektedir. Gelir düzeyi arttıkça bireylerin vatanseverlik tutumlarının daha eleştirel ve yapıcı bir çerçevede şekillenmesi, sosyo-ekonomik durumun bireylerin toplumsal sorumluluk algısını ve ulusal bağlılık biçimlerini etkileyebileceği ifade edilebilir. Bu bulgu ayrıca yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin, ülke sevgisini daha bilinçli ve sorgulayıcı bir yaklaşımla ele alabileceğini düşündürmektedir. Ancak alanyazında gelir düzeyi ile vatanseverlik arasındaki ilişkinin farklı boyutlarda değişiklik gösterebileceği, bu bağlamda sosyo-ekonomik faktörlerin vatanseverlik anlayışını karmaşık bir biçimde şekillendirdiği görülmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların gelir durumu ile dindarlık ve alt boyutları inanç-etki ve bilgi-ibadet arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Alanyazında bu bulguyu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Özcan, 2016: 2770; Koç, 2008: 129). Buna karşılık gelir durumu ile dindarlık arasında anlamlı farklılıkların tespit edildiği çalışmalar da yer almaktadır (Kımtır, 2008, Yapıcı, 2006; Ayten, 2004; Güven, 2024). Kımtır'ın (2008: 335) çalışmasında dini yaşamın inanç ve ibadet boyutları ile öznel dindarlık algıları açısından zengin öğrenciler lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yapıcı'nın (2006: 87-88) çalışmasında üst gelir düzeyi ile orta ve alt gelir düzeyleri arasındaki farktan kaynaklanan anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Ayten'in (2004: 88) çalışmasında sosyo-ekonomik durum ile hem toplam dindarlık düzeyi hem de alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Güven'in (2024: 100) çalışmasında dindarlık ve sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu farklılık, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar ile orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar arasında olup, orta sosyo-ekonomik düzeydekiler lehinedir.

Bu çalışmada gelir durumu ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması, dindarlığın ekonomik durumdan bağımsız olarak benzer düzeyde deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Ancak alanyazındaki bulgular gelir seviyesi ile

dindarlık düzeyi arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermektedir. Özellikle yüksek gelire sahip olmanın dindarlık düzeyini etkilediği görülmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların meslek durumu ile yurtseverlik tutum ve alt boyutları kör yurtseverlik ile yapıcı yurtseverlik arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Buna karşılık alanyazındaki bazı çalışmalarda meslek grupları ile vatanseverlik arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Ercan, 2015; Yüce ve Kavak, 2018). Ercan'ın (2015: 419-420) çalışmasında yapıcı vatanseverlik açısından meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiş; ancak kör vatanseverlik açısından çiftçilerin puanlarının kamu çalışanlarına göre anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Yüce ve Kavak'ın (2018: 601) araştırmasında kamu ile diğer sektörlerde çalışan katılımcıların vatanseverlik algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada meslek durumu ile yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, meslek gruplarının bireylerin yurtseverlik algısı üzerinde belirleyici bir rol oynamadığını göstermektedir. Alanyazındaki bazı çalışmalar, mesleklerin doğasının bireylerin toplumsal rollerine ve sorumluluklarına yönelik algılarını etkileyebileceğini, bunun da yurtseverlik tutumlarına yansiyebileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu etkinin meslek gruplarına bağlı olarak kör ya da yapıcı vatanseverlik boyutlarında farklılık gösterebileceği anlaşılmaktadır.

Bu araştırmada katılımcıların meslek durumu ile dindarlık ve alt boyutları inanç-etki ve bilgi-ibadet arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Literatürde ise meslek ile dindarlık arasında anlamlı farklılıklar olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Özcan, 2016; Koç, 2008; Güven, 2024: 102; Göcen, 2012). Özcan'ın (2016: 2770-2771) çalışmasında üniversite öğrencileri ve öğretmenlerin dindarlık düzeyleri ile ev hanımları arasında anlamlı bir fark bulunmuş; dindarlık puan ortalaması en yüksek ev hanımlarına, en düşük ise üniversite öğrencileri ve öğretmenlere ait olmuştur. Koç'un (2008: 132-133) araştırmasında din görevlilerinin içgüdümlü dindarlık modeline sahip olma eğilimlerinin avukatlar, doktorlar, öğretmenler ve serbest meslek sahiplerinden belirgin şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak dışgüdümlü dindarlık modelleri çerçevesinde meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Göcen'in (2012: 173) çalışmasında ise öğrencilerin dindarlık puan ortalamaları eğitimciler ve sağlık çalışanlarına göre daha yüksek bulunmuş; ev hanımları ve serbest çalışanların eğitimcilerden, din görevlilerinin ise eğitimciler, sağlık çalışanları, büro memurları ve teknik çalışanlardan daha yüksek dindarlık puan ortalamalarına sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada meslek grupları ile dindarlık arasında anlamlı bir fark bulunmaması, mesleğin bireylerin dindarlık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ancak alanyazındaki diğer bulgular bireylerin meslekleri ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin, meslek gruplarının doğası ve bireylerin yaşam tarzlarıyla bağlantılı olabileceğini göstermektedir.

Araştırmamızın regresyon analizi sonuçları, oluşturulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve dindarlığın yurtseverlik tutumu varyansının %9,4'ünü açıkladığını göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre, dindarlığın yurtseverlik tutumu üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle çalışmaya katılan bireylerin dindarlık düzeylerinin artması, yurtseverlik tutumlarını da artırmaktadır.

Araştırmada ayrıca katılımcıların dindarlık düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi, kör yurtseverlik düzeyi ve yapıcı yurtseverlik düzeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile katılımcıların dindarlık düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutum, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik düzeyleri de artmaktadır. Katılımcıların inanç-etki düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi, kör yurtseverlik düzeyi ve yapıcı yurtseverlik düzeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle katılımcıların inanç-etki düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutum, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik düzeyleri de artış göstermektedir. Katılımcıların bilgi-ibadet düzeyi ile yurtseverlik tutum düzeyi ve kör yurtseverlik düzeyi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilirken, yapıcı yurtseverlik düzeyi ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Diğer bir ifade ile katılımcıların bilgi-ibadet düzeyi arttıkça, yurtseverlik tutumu ve kör yurtseverlik düzeyleri de artmaktadır.

Kabaklı Çimen'in (2017: 1964) çalışmasında öğrencilerin kör vatanseverlik puanlarının inanç düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Kendilerini yüksek düzeyde inançlı olarak değerlendiren öğrencilerin, düşük düzeyde inançlı olan öğrencilere kıyasla kör vatanseverlik puanlarının anlamlı şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Nazaruddin (2019: 125) dindarlığın vatanseverlik üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu tespit etmiş ve bireyin dindarlık düzeyinin artmasıyla birlikte vatanseverlik düzeyinin de arttığını ortaya koymuştur. Fidan (2023: 349-350) vatanseverlik ve dindarlığın yaşam doyumu üzerindeki etkisini test ettiği çalışmasında vatanseverliğin olumlu yaşam doyumu ile anlamlı ve olumlu bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada vatansever olmayan katılımcılara kıyasla, vatanseverlerin daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları tespit edilmiştir. Bakioğlu ve Kurt'un (2009: 34) öğretmenlerin vatanseverlik algılarını incelemek amacıyla gerçekleştirdiği

nitel araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğunun görev bilincine dayalı yapıcı bir vatanseverlik anlayışına sahip olduğu tespit edilmiştir. Wright ve Rees-kens (2012: 14-16) çalışmalarında dindarlık ve ulusal kimlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir ve bu ilişkinin kayda değer olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma bulgularına göre dini hayatlarını önemli bulan bireyler, genel olarak kendi ülkelerinin vatandaşı olmaktan gurur duymaktadır. Ayrıca, dindarlığın ulusal gurur üzerinde nispeten güçlü bir temel etkisi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle ülkenin baskın dini mezhebine üye olan katılımcılar, daha yüksek düzeyde ulusal gurur sergilemektedirler. Hacıkeleşoğlu ve Kartopu'nun (2017: 219) araştırmasında vatanseverlik kavramına ilişkin tutumların merhamet puanlarında anlamlı bir farklılık yarattığı belirlenmiştir. Bu farkın “memleketin ihtiyaç duyduğu bir anda hayatını vermekten tereddüt etmeyeceğini düşünenler” ile bu tutumun tam tersini belirtenler ve kararsız kalanlar arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir. Sonuçlar vatanseverlik kavramına büyük değer atfeden katılımcıların merhamet düzeylerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Tosun'un (2024: 401) çalışmasında dini inançların gazilerin vatan sevgisi ve vatani koruma sorumluluğu üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırmanın bulguları dindarlık düzeyinin yurtseverlik tutumları üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Dindarlık düzeyi arttıkça katılımcıların yurtseverlik tutum, kör yurtseverlik ve yapıcı yurtseverlik düzeyleri de yükselmektedir. Aynı zamanda dindarlığın inanç-etki ve bilgi-ibadet boyutları da yurtseverlik ile pozitif ilişkiler göstermiştir.

Öneriler

Bu araştırma yurt dışında yaşayan ve yıllık izinlerini Türkiye’de geçirmek için gelen Türk vatandaşları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Vatanseverlik ve dindarlık ilişkisini daha derinlemesine inceleyebilmek için farklı milletlerin vatandaşlarıyla karşılaştırmalı araştırmalar yapılması veya farklı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının vatanseverlik ve dindarlık düzeylerinin karşılaştırılması önerilmektedir. Zira farklı coğrafi ve kültürel bağlamlarda yapılacak kapsamlı çalışmalar literatüre önemli katkılar sunacaktır. Ayrıca dindarlık ve vatanseverlik gibi çok boyutlu kavramların daha iyi anlaşılabilmesi için nitel araştırmalara da yer verilmesi gereklidir. Derinlemesine mülakatlar ve odak grup çalışmaları, katılımcıların duygu ve düşüncelerine daha yakından bakmayı mümkün kılarak bu alanlardaki bilgi birikimini artıracaktır. Bu tür çalışmalar vatanseverlik ve dindarlık konularında daha genel geçer ve bağlamsal olarak geçerli sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Extended Abstract

Introduction

Individuals who earn their living abroad are referred to as “expatriates” (TDK, 2024), and while balancing the cultural values of the country they come from with the norms of the new society in which they live, two significant identity elements, such as patriotism and religiosity, play a crucial role in their lives. Patriotism refers to the love and loyalty an individual feels toward their country, the city they were born in, and their fellow citizens (Lewin, 2013: 107). Additionally, it includes the individual’s sensitivity, value, and meaning given to their family, society, country, and nation, beginning with oneself (Yıldırım, 2006: 23).

Nathanson (1997) mentions four key aspects of patriotism:

1. A special love for one’s country,
2. A sense of identifying oneself with the country,
3. A concern for the country’s welfare,
4. A willingness to make sacrifices for the country.

Namık Kemal, who defines patriotism as a feeling that gives meaning to human existence, elevates love for one’s country above all other affections and asserts that the happiness of appreciating the beauties of one’s environment is possible through the love of the homeland (Taneri, 1993: 165). In this context, the love and loyalty felt towards the country deeply reflect the beliefs and emotions individuals hold (Bar-Tal, 1993: 45). Similarly, Üstel (2005: 321) also states that patriotism forms the emotional foundation of citizenship, encompassing feelings of belief and loyalty.

In the literature, patriotism is often classified based on the types of attachment individuals feel toward their countries. Curti (1946) classifies patriotism into military and social forms; Adorno et al. (1950) distinguish between “pseudo” patriotism (i.e., blind attachment and uncritical conformity) and “genuine” patriotism, which is defined as “love of country and attachment to national values based on critical understanding.” Morray (1959) categorizes patriotism into forms based on imitation and obedience-based or innovation and dissent s. Nathanson (1989) differentiates between radical and moderate patriotism, while Staub (1997) and Schatz et al. (1999) discuss blind and constructive patriotism. Kahne and Middaugh (2006) emphasize active patriotism (Schatz et al., 1999:

152). Religiosity is a context-dependent concept and cannot be separated from the definitions of religion and religious behaviors. Generally considered a personal experience, religiosity is shaped by an individual's belief system and the behaviors they exhibit in line with this system (Kurt, 2009: 2). According to Hill et al. (2000: 66), religiosity encompasses the emotions, thoughts, behaviors, and experiences that arise from an individual's relationship with, maintenance of, transformation of, or identification with ultimate reality, a sacred being, or a sacred object. Religiosity is shaped by the interaction of three key factors: religiously motivated beliefs and practices, the sociocultural environment, and an individual's personality structure. Therefore, in evaluating the influence on individual religiosity, it is essential to consider how and to what extent the belief system, sociocultural structure, and personal characteristics influence the perception, evaluation, and practice of religion (Yapıcı, 2006: 68).

Research Questions

The first primary research question is: Is there a relationship between the patriotism and religiosity levels of Turkish citizens living in England, Germany, Austria, the Netherlands, Belgium, and France, and if so, what is the direction of this interaction?

The second primary research question is: What is the impact of demographic factors such as gender, age, marital status, education level, economic status, and profession on the patriotism and religiosity levels of Turkish citizens living in England, Germany, Austria, the Netherlands, Belgium, and France?

Within this framework, the questions to be addressed in the study are as follows:

1. What is the level of patriotism among participants?
2. What is the level of religiosity among participants?
3. Does the level of patriotism show significant differences according to socio-demographic variables?
4. Does the level of religiosity show significant differences according to socio-demographic variables?
5. How and in what way does religiosity affect patriotism?
6. Is there a significant relationship between patriotism and religiosity?

Methodology

Research Objective

The aim of this study, which utilizes quantitative research methods, is to determine whether there is a relationship between the levels of patriotism and religiosity among expatriates and, if so, to analyze the direction of this relationship. Additionally, the study seeks to evaluate the effects of socio-demographic variables such as gender, age, marital status, education level, income level, and occupation on the levels of patriotism and religiosity. The research process employed a correlational survey model, which facilitated the collection of in-depth and extensive data, aligning with the objectives of the study.

Population and Sample of the Study

The participants consist of expatriates living in the United Kingdom, Germany, Austria, the Netherlands, Belgium, and France, who return to their hometowns of Aksaray and Isparta in Türkiye for their annual holidays. The purposive sampling method was used in this study, and the selection of expatriates from Aksaray and Isparta was based on the high concentration of expatriate populations in these regions and the researcher's connection to these cities.

Data Collection Instruments

The following instruments were used in the study:

Personal Information Form: For collecting socio-demographic data.

Patriotism Attitude Scale: Developed by Schatz et al. (1999) to differentiate between blind and constructive patriotism and adapted into Turkish by Yazıcı and Yazıcı (2010a).

Short Religiosity Scale: Developed by Ayten (2009) and tested for validity and reliability, with the version adapted into a five-point Likert scale by Ayten and Yıldız (2016) used to measure religiosity.

These instruments were utilized to gather relevant data for the analysis of patriotism and religiosity levels among the study participants.

Results

The participants' average response to patriotism attitude statements were found to be ($\bar{X}=3.72$), with an average of ($\bar{X}=3.31$) for blind patriotism and ($\bar{X}=4.13$) for constructive patriotism.. It can be stated that the levels of patriotism attitudes and constructive patriotism among the participants are high, whereas the levels of blind patriotism remain moderate.

The average response for religiosity was determined to be ($\bar{X}=3.76$), with the average for belief-effect statements at ($\bar{X}=3.31$) and the average for knowledge-worship statements at ($\bar{X}=4.22$). It can be concluded that the participants have moderate levels of belief-effect, while their levels of religiosity and knowledge-worship are high.

No significant differences were found between participants' gender and the Patriotism Attitude ($p>0.05$), and its sub-dimensions Constructive Patriotism ($p>0.05$), Blind Patriotism ($p>0.05$), and Knowledge-Worship ($p>0.05$). However, significant differences were identified in the Religiosity Scale ($t:2,958$, $p<0.05$) and its sub-dimension Belief-Impact ($t:3,102$, $p<0.05$), with male participants having higher mean scores in Religiosity and Belief-Impact compared to female participants.

Regarding participants' age, no significant differences were found in Patriotism Attitude ($p>0.05$), its sub-dimension Constructive Patriotism ($p>0.05$), and the Religiosity sub-dimension Belief-Impact ($p>0.05$). Significant differences were found in Blind Patriotism ($F:2,424$, $p<0.05$), Religiosity ($F:2,897$, $p<0.05$), and Knowledge-Worship ($F:2,574$, $p<0.05$). Participants aged 35-44 had higher mean scores in Blind Patriotism, Religiosity, and Knowledge-Worship compared to those aged 55 and above.

Significant differences were observed between participants' marital status and Patriotism Attitude ($t:2,142$, $p<0.05$) and its sub-dimension Constructive Patriotism ($t:2,262$, $p<0.05$), while no significant differences were found in Blind Patriotism ($p>0.05$), Religiosity Scale ($p>0.05$), and its sub-dimensions Belief-Impact ($p>0.05$) and Knowledge-Worship ($p>0.05$). Married participants had higher mean scores in Patriotism Attitude and Constructive Patriotism compared to single participants.

Regarding educational level, a significant difference was found in the sub-dimension of Patriotism Attitude, Blind Patriotism ($F:3,339$, $p<0.05$), while no significant differences were observed in Patriotism Attitude ($p>0.05$), its sub-dimension Constructive Patriotism ($p>0.05$), Religiosity ($p>0.05$), and its sub-di-

mensions Belief-Impact ($p>0.05$) and Knowledge-Worship ($p>0.05$). Participants with a high school education had higher mean scores in Blind Patriotism compared to those with an elementary school education.

Significant differences were found between participants' income level and the sub-dimension of Patriotism Attitude, Constructive Patriotism ($F:4,696$, $p<0.05$), while no significant differences were observed in Patriotism Attitude ($p>0.05$), Blind Patriotism ($p>0.05$), Religiosity ($p>0.05$), and its sub-dimensions Belief-Impact ($p>0.05$) and Knowledge-Worship ($p>0.05$). Participants with higher income levels had higher mean scores in Constructive Patriotism compared to those with medium income levels.

No significant differences were found between participants' occupation and Patriotism Attitude ($p>0.05$), and its sub-dimensions Blind Patriotism ($p>0.05$), Constructive Patriotism ($p>0.05$), Religiosity ($p>0.05$), and its sub-dimensions Belief-Impact ($p>0.05$) and Knowledge-Worship ($p>0.05$).

Pearson correlation test results showed positive and statistically significant relationships between participants' Religiosity and Patriotism Attitude ($r=0.307$, $p<0.001$), Blind Patriotism ($r=0.263$, $p<0.001$), and Constructive Patriotism ($r=0.232$, $p<0.001$). In other words, as participants' religiosity levels increase, their levels of patriotism attitude, blind patriotism, and constructive patriotism also increase.

A positive and statistically significant relationship was found between participants' Belief-Impact level and Patriotism Attitude ($r=0.357$, $p<0.001$), Blind Patriotism ($r=0.270$, $p<0.001$), and Constructive Patriotism ($r=0.299$, $p<0.001$). This indicates that as participants' Belief-Impact levels increase, their levels of patriotism attitude, blind patriotism, and constructive patriotism also increase.

A positive and statistically significant relationship was found between participants' Knowledge-Worship level and Patriotism Attitude ($r=0.138$, $p<0.05$) and Blind Patriotism ($r=0.166$, $p<0.05$), while no statistically significant relationship was observed with Constructive Patriotism ($p>0.05$). This suggests that as participants' Knowledge-Worship levels increase, their levels of patriotism attitude and blind patriotism also increase.

Based on the results of the regression analysis, the model was statistically significant, explaining 9.4% of the variance in Patriotism Attitude ($R^2=0.094$; $F(1,304)=31.538$, $p<0.001$). The findings indicate that religiosity significantly

and positively predicts the variance in Patriotism Attitude ($\beta=0.307$, $t=5.616$, $p<0.001$). In other words, the level of religiosity accounts for 9.4% of the variance in Patriotism Attitude among the participants, indicating that higher levels of religiosity are associated with an increase in Patriotism Attitude.

Conclusion

The literature reveals a variety of findings concerning patriotism and religiosity across different on demographic variables. This diversity highlights the necessity for comprehensive and detailed studies to better understand the relationship between patriotism, religiosity, and demographic factors.

To gain deeper insights into the relationship between patriotism and religiosity, conducting in-depth research across different geographical and cultural contexts will contribute to the literature. Such studies would not only contribute to the existing literature but also enhance the understanding of these concepts. Further more, they would aid the development of more generalizable and contextually valid results in these areas.

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman / Funding: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Yazar (lar) / Author (s): Muhammed TOSUN

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Kaynakça

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. New York: Harper.
- Akyol, Y. (2016). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değerine ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 19-32.
- Altuntaş, H., & Şahin, M. (2010). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. (18. Baskı). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Armaner, N. (1980). *Din psikolojisine giriş I*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Aygün, M. (2020). Gurbetçi Türklerin gözünde türkülere yansıyan Almanya: Gâvurdan Hans'a-türküden rap'e. *Sosyologca Dergisi*, 10(20), 166-182.
- Ayten, A. (2004). *Kendini gerçekleştirme ve dindarlık ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayten, A. (2009). *Prososyal davranışlarda dindarlık ve empatinin rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ayten, A., & Hardal, F. (2020). Ruhsal rahatsızlıklara yönelik bilgi düzeyi ve dindarlığın ruhsal rahatsızlıklara ilişkin damgalama ile ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerine nicel bir araştırma. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 20(2), 551-571.
- Ayten, A., & Sağır, Z. (2014). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(47), 5-18.
- Ayten, A., & Yıldız, R. (2016). Dindarlık, hayat memnuniyeti ilişkisinde dinî başa çıkmanın rolü nedir? Emekliler üzerinde bir araştırma. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16(1), 281-308.
- Bakioğlu, A., & Kurt, T. (2009). Öğretmenlerin demokrasi vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 19-39.
- Balcı Arvas, F. (2024). Üniversite öğrencilerinde karakter güçleri ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 547-573. <https://doi.org/10.51702/esoguifd.1476882>
- Bar-Tal, D. (1993). Patriotism as fundamental beliefs of group members. *Politics and the Individual*, 3(2), 45-62.
- Baş, M. (2016). The evaluation of the university students patriotism levels according to gender, age, family structure and sports activities. *European Journal of Education Studies*, 2(2), 34-43.
- Bozbek, M., & Ercan, R. (2020). Lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumları. *Turkish Studies*, 15(5), 2209- 2228. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43839>

- Börü, N., & Yılmaz, S. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin vatanseverlik tutum düzeyi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(56), 2119-2125.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Curti, M. (1946). *The roots of American loyalty*. New York: Columbia University Press.
- Çağınlar, Z., & Aslan, İ. (2023). İlkokul 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin vatanseverlik değerine ilişkin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(4), 1755-1774.
- Depuiset, M. A., & Butera, F. (2005). On the relevance of studying patriotism and normative conflict in changing attitudes towards immigrants. *Psicología Política*, 30, 71-84.
- Düzce, M. (2017). Emile Durkheim’da bir sivil din olarak milliyetçilik ve vatanseverlik. *Journal of International Social Research*, 10(52), 645-653.
- Elban, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumları: Ankara ili Kazan ilçesi örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(35), 451-462.
- Emmons, R. A., & Paloutzian, R. F. (2003). The psychology of religion. *Annual review of psychology*, 54(1), 377-402. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145024>
- Ercan, R. (2015). Yetişkinlerde yurtseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 409-426.
- Faiz, M., Turan, S., & Karasu Avcı, E. (2021). Sınıf eğitimi öğretmen adaylarının vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 67-87.
- Fidan, A. (2023). The impact of patriotism and religiosity on life satisfaction. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 341-357. <https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1196077>
- Gencer, N. (2019). Dindarlık öznel iyi oluşu etkiler mi? Hemodiyaliz (HD) hastaları üzerinde kesitsel bir çalışma. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(3), 1419-1444. <https://doi.org/10.18505/cuid.601055>
- Giddens, A. (1994). *Mahremiyetin dönüşümü-modern toplumlarda cinsellik, aşk ve erotizm* (Çev. İ. Şahin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Göcen, G. (2012). Şükür ve psikolojik iyi olma arasındaki ilişki üzerine bir alan araştırması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.

- Gül, O. K., & Şeker, G. (2021). 1968’den günümüze sosyal bilgiler öğretim programlarında “vatanseverlik değeri”. *IKSAD JOURNAL*, 7(29), 8-20.
- Gündüz, D. D., Gündüz, M., Mertol, H., & Çelikkol, Ö. (2019). Tarih öğretmenlerinin ortaöğretim öğrencilerine ‘vatanseverlik’ değerini öğretirken kullandıkları değer yaklaşımlarının tespit edilmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 591-606.
- Gürsu, O. (2011). *Ergenlik döneminde psikolojik sağlık ve dindarlık ilişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güven, İ. F. (2024). *Hedonik tüketim bencillik ve dindarlık ilişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Çorum: Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Hacıkeleşoğlu, H., & Kartopu, S. (2017). Merhamet ve dindarlık: Üniversite öğrencileri üzerine ampirik bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 59, 203-227.
- Hair, J. F., Anderson, R.F., Tatham, R.L., & Black, W.C. (1998). *Multivariate data analysis with readings*. Fifth Edition. New York: Prentice- Hall International.
- Hill, P. C., Pargament, K., Hood, W. R., McCullough, M. E., Swyers, J. P., Larson, D. B., & Zinnbauer, B. J. (2000). Conceptualizing Religion and Spirituality: Points of Commonality, Points of Departure. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 30(1), 51-77.
- Hökelekli, H. (2008). *Din psikolojisi*. (7. Baskı). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Jawadi, Z. (2021). Firdevsî’nin Şâhnâme’sinde vatan ve vatanseverlik teması. *Nüs-ha*, 21(53), 117-154.
- Kabaklı Çimen, L. (2017). Üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1950-1975.
- Kahne, J., & Middaugh, E. (2006). Is patriotism good for democracy? A study of high school seniors’ patriotic commitments. *Phi Delta Kappan*, 87(8), 600-607.
- Karagözoğlu, N. (2018). Sosyal bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kadın kahramanların yaşam öykülerinin kullanılması. *International Journal of Field Education*, 4(2), 97-110.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karasu Avcı, E., Avcı, A. A., & İbret, B. Ü. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri. İlköğretim Online, 16(4), 1558-1574. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342974>
- Kaya, R., & Özdemir, M. (2019). II. Meşrutiyet sonrası yazılan çocuklara yönelik ilk şiir kitaplarında vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 84-100.

- Keleş, M., & Koç, H. (2020). Vatanseverlik değeri ile çoklu zekâ alanları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(1), 33-47
- Kımtır, N. (2008). *Benlik saygısı ve dindarlık ilişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kındap Tepe, Y., Aktaş, V., Caner, M., Demirel, R., Kanat, C., Güre, K., & Yeşil-dağ, E. (2019). Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz tutumun belirleyicileri dindarlık, yurtseverlik, ayrımcılık ve hoşgörü olabilir mi?. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 43(2), 115-138.
- Kızılgöçer, M. (2011). *Yalnızlık umutsuzluk ve dindarlık ilişkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, M. (2008). *Yetişkinlik döneminde dindarlık ile benlik kavramı değişkenleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, A. (2009). Dindarlığı etkileyen faktörler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1-26.
- Lewin, E. (2013). Constructive patriotism in wartime. *Open Journal of Political Science*, 3(4), 107-112.
- Morray, J. P. (1959). *Pride of state*. Boston: Beacon.
- Nathanson, S. (1989). In defense of “moderate patriotism”. *Ethics*, 99(3), 535-552.
- Nathanson, S. (1997). Should patriotism have a future. *Patriotism in The Lives of Individuals and Nations*. Eds.: D. Bar-Tal, ve E. Staub, Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- Nazaruddin, I. (2019). The role of religiosity and patriotism in improving taxpayer compliance. *Journal of Accounting and Investment*, 20(1), 115-129.
- Nazıroğlu, B., & Göksu, M. Z. (2018). İmam hatip ortaokulu öğrencilerinin gözüyle vatanseverlik değeri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 211-230.
- Okumuş, E. (2005). *Gösterişçi dindarlık*, İstanbul: Ark Kitapları Özgü Yayıncılık.
- Özcan, Z. (2016). Empati ve dindarlık arasındaki ilişki. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2758-2781. <https://doi.org/10.15869/itobiad.258550>
- Özcel, G., & Öncü, E. Ç. (2021). 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 7(2), 250-277.
- Özdamar, K., (1999). *Paket programlarla istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Yayınları.
- Sağlam, H. İ. (2012). İlköğretim öğretmenlerinin etkili vatandaşlık yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 71-85.

- Schatz, R. T., Staub, E., & Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20(1), 151-174.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Staub, E. (1997). Blind versus constructive patriotism: Moving from embeddedness in the group to critical loyalty and action. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism: In the lives of individuals and nations* (pp. 213–228). Nelson-Hall Publishers.
- Sütçü, T. (2020). Yahya Kemal’in eserlerinde vatan ve vatanseverlik. *Journal of History School*, 47, 2684-2717.
- Şahin, R. E. (2022). Kültürel ırkçılığın gurbetçi görünümüleri: Avrupa’ya göç etmiş karamanlıların deneyimleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şarşembiyeva, T. (2015). Kırgızistan’da “vatanseverlik” algısı üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 175-185.
- Şentepe Lokmanoğlu, A., & Güven, M. (2015). Kişilik özellikleri ve dindarlık ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(31), 27-44. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.219893>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (Vol. 6, pp. 497-516). Boston, MA: pearson.
- Taneri, A. (1993). *Türk kavramının gelişmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Tarhan, E., & Memişoğlu, H. (2021). Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatanseverlik algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(3), 235-252.
- TDK (2024). *Gurbetçi*. E. A.: <https://sozluk.gov.tr/>. E. T.: 17.09.2024.
- TDK (2024). *Vatanseverlik*. E. A.: <https://sozluk.gov.tr/>. E. T.: 13.06.2024.
- Tosun, M. (2024). Gazilerde vatanseverlik ve maneviyat: Gaziler üzerinde nitel bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(63), 371-405. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1411185>
- Tosun, M., & Yağlı Soykan, N. (2023). Ortaöğretim öğrencilerinde sosyal değerler ve dindarlık ilişkisi (Isparta örneği). *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 4(2), 193-215. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.4.2.7>
- Tuna, K. (1981). *Yurt dışına işçi gönderme olayının sosyolojik eleştirisi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Turan, Y., & İyibilgin, O. (2018). Üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyleri ve Kur’an’a yönelik tutumları üzerine amprk bir araştırma (Ordu üniversitesi örnekleme). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 409-420.

- Uysal, V. (2015). Genç yetişkinlerde affetme eğilimleri ve dinî yönelim/dindarlık. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 48(48), 35-56.
- Üstel, F. (2005). *Makbul vatandaş'ın peşinde II. Meşrutiyet'ten günümüze vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Wright, M., & Reeskens, T. (2012). The Pious Patriot. Establishing and Explaining the Link Between Religiosity and National Pride Among European Mass Publics. In *Conference of the Council for European Studies*, Date: 2012/03/22-2012/03/24, Location: Boston.
- Yapıcı, A. (2006). Yeni bir dindarlık ölçeği ve üniversiteli gençlerin dinin etkisini hissetme düzeyi: Çukurova üniversitesi örneği. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 66-116.
- Yazıcı, F., & Yazıcı, S. (2010a). Yurtseverlik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 901-918.
- Yazıcı, F., & Yazıcı, S. (2010b). *Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma*, 3(10), 649-660.
- Yazıcı, F., Pamuk, A., & Yıldırım, T. (2016). Tarih öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve yurtseverlik tutumları arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 11(9), 947-964.
- Yıldırım, S. (2006). *TSK vatandaşlık bilinci ve vatan sevgisi eğitiminin analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M., & Duman, T. (2018). TRT çocuk dergisi'nde milli bir değer olarak "vatan – vatanseverlik" değeri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 639-657. <https://doi.org/10.15869/itobiad.394045>
- Yüce, A., & Kavak, O. (2018). Dindarlık ve milliyetçilik düzeyinin, tüketicilerin yerli-yabancı ürünleri satın alma davranışları üzerindeki etkisi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 581-607.